

3.4 Nuorisotoimi

3.4.1 Nuorisotilojen, leirikeskusten ja työpajojen arvioinnin toteuttaminen

Taustaa

Nuorisotyö on kokonaisvaltaista, perusluonteeltaan ennaltaehkäisevää nuoren hyvinvoinnin ja elämänhallinnan edistämistä. Tämä merkitsee sekä vaikuttamista nuorten elinoloihin että nuoren sosiaalisen kasvun tukemista. Nuorisotyön tarkoituksena on ennakoida, reagoida, ohjata ja tukea nuorta tasapainoisen kasvun tiellä.

Kuntien nuorisotyön palvelujärjestelmä perustuu nuorisotyölakiin (235/1995), jonka mukaan kunnan toimialaan kuuluu nuorisotyö. Lain yleinen toimintavelvoite antaa kunnille mahdollisuuden päättää itsenäisesti, mitä nuorisotyön palvelumuotojen keinot ja toimintatavat kunnassa ovat. Nuorisotyön resurssit ja sisällöt vaihtelevat kunnittain suuresti. Vuoden 2001 valtiontilintarkastajain kertomuksessa tilintarkastajat asettuivat sille kannalle, että nuorisotyötä tulisi tarkastella kuntien peruspalveluna.

Kunnallisen nuorisotyön peruspalveluja ei ole täsmällisesti määritely. Perinteisessä tarkastelussa niitä ovat mm. nuorisotilat ja leirikeskukset sekä nuorisojärjestöjen tukeminen. Toimialan siirtyessä entistä enemmän nuorten elinolojen laaja-alaiseen kehittämiseen ja hyvinvoinnin edistämiseen on palvelutarjottimelle tullut mm. nuorten työpajatoiminta ja koululaisten iltapäivätoiminta. Edellä mainitussa valtiontilintarkastajain kertomuksessa pidetään tärkeänä, että nuorisotyön peruspalvelut määritellään ja selvitetään, miten ne saadaan kaikkien nuorien ulottuville.

Kulttuurinen nuorisotyö, nuorisotalotoiminta ja nuorten harrastustoiminnan tukeminen on parasta ennaltaehkäisevää nuorisotyötä. Nuorisotaloverkosto laajeni voimakkaasti 1980 -luvulla. Talot on tarkoitettu ensisijaisesti nuorten omaa toimintaa varten. Niissä nuoret voivat tavata paitsi toisiaan myös nuorisotyöntekijöitä ja muita nuorten parissa ammatikseen toimivia aikuisia. Nuorisotaloissa nuoret voivat mm. osallistua harrasteryhmiin, pelata pelejä, kuunnella musiikkia tai soittaa sitä. Toiminnan pääasiallinen kohdejoukko koostuu 13 - 16-vuotiaista nuorista.

Nuorisotalot ovat pääsääntöisesti kiinni kesäisin. Kuntien nuorisotoimet järjestävät kesäaikana nuorten leiri-toimintaa, joka palvelu on viimeisen kymmenen vuoden aikana kuitenkin vähentynyt. Samalla kuntien omien

leirikeskusten määrä on pienentynyt. Nuorisotalojen ja leirikeskusten rakentamista ja peruskorjausta ei ole tuettu valtionavustuksilla vuoden 1992 jälkeen.

Nuorten työpaja on sosiaalinen yhteisö, joka tarjoaa nuorelle ohjaus- ja valmennuspalveluja. Toiminnan tavoitteena on parantaa tuetun työnteon ja harjoittelun avulla nuorten elämänhallintaa, sosiaalista vahvistamista sekä ohjata nuoria koulutukseen. Työmenetelmänä työpajoilla on toiminnallinen oppiminen. Nuorten työpajojen toimintaa tuetaan sekä kansallisilla avustuksilla että ESR-rahoituksella.

Aineisto

Arvioinnin keskeisenä lähtökohtana on tarkastella nuorisotilojen, nuorisoleirikeskusten ja nuorten työpajojen kysyntää, tarjontaa ja saavutettavuutta. Nuorisotilojen osalta keskeiset tarkasteltavat kysymykset olivat nuorten (13 - 18-vuotiaat) määrä kunnassa, nuorisotilojen määrä kunnassa sekä tilojen saavutettavuus kolmen kilometrin puskurivyöhykkeellä. Leirikeskusten osalta keskeinen tavoite oli kartoittaa niiden määrä ja sijainti. Nuorten työpajojen tarkastelussa keskeisinä asioina olivat nuorten (17 - 25-vuotiaat) määrä kunnassa, nuorten työttömyysaste, työpajojen lukumäärä, ohjaajien lukumäärä ja pajanuorten lukumäärä. Pajojen saavutettavuutta arvioitiin 10 kilometrin puskurivyöhykkeellä.

Arvioinnin aineistona on käytetty lääninhallituksen kesällä 2002 tekemää selvitystä kuntien nuorisotyön resursseista ja toiminnasta. Nuorisotilojen ja leirikeskusten osalta selvitystä on täydennetty kuntien viranhaltijoille marraskuussa 2002 tehdyllä lisäselvityllä. Tiedot saatiin kaikista kunnista.

Nuorten työpajojen arvioinnissa on lisäksi tukeuduttu sekä kansallisten kehittämisavustushakemusten että ESR-avustushakemusten yhteydessä saatuihin tietoihin. Nuorten työttömien lukumäärät on otettu työministeriön työllisyys selvityksestä 29.11.2002. Väestötiedot ovat tilastokeskuksen väestötietokannasta vuodelta 2001. Arvioinnin yhteydessä ei ole selvitetty nuorisotilojen toiminnallista sisältöä.

3.4.2 Kuntien nuorisotilat

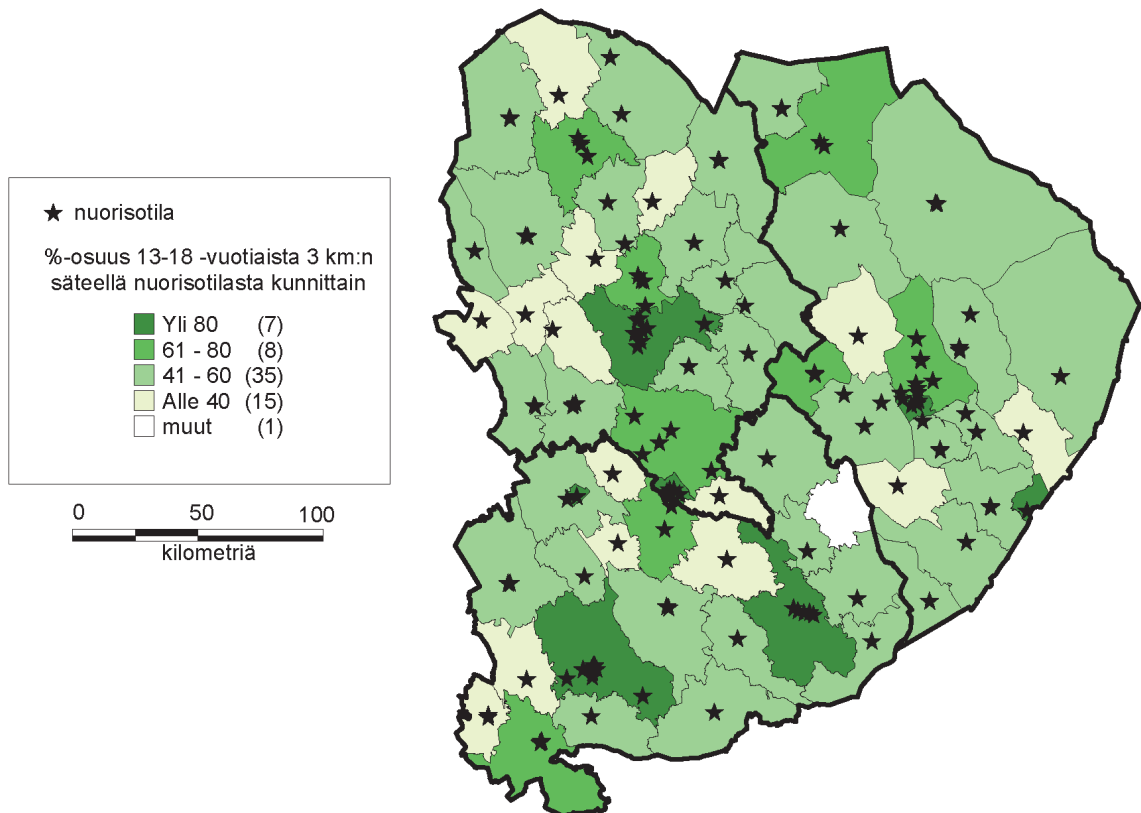
Nuorisotilojen määrä Itä-Suomen läänissä vuonna 2002 oli 142: Pohjois-Savossa 54, Pohjois-Karjalassa 46 ja Etelä-Savossa 42 nuorisotilaa. Pääsääntöisesti tilat olivat kuntien omistuksessa, sillä läänissä oli vain 23 vuokrattua tilaa. Eniten vuokratiloja (12) oli Pohjois-Karjalassa, joista kuusi Kontiolahdella.

Nuorisotilojen pinta-ala oli yli 31 600 neliometriä, mikä on 0,67 neliometriä jokaista itäsuomalaista 13 - 18-vuotiasta nuorta kohden. Neliöillä mitattuna nuorisotilojen tarjonta tyydyttää parhaiten pohjoissavolaisten nuorten tarpeita kun sen sijaan eteläsavolaiset ja pohjoiskarjalaiset nuoret joutuvat tyytymään lähes puolet pienempään neliömäärään.

TAULUKKO 14. Nuorisotilojen määrä Itä-Suomen läänissä vuonna 2002

	Tilojen lukumäärä yhteensä	Vuokratilojen lukumäärä	Pinta-ala yhteensä m²	Pinta-ala m² 13 - 18-vuotias
Etelä-Savo	42	3	6 343	0,49
Pohjois-Karjala	46	12	6 650	0,47
Pohjois-Savo	54	8	18 656	0,92
	142	23	31 649	0,67

Nuorisotiloja oli yhtä kuntaa - Savonrantaa - lukuun ottamatta kaikissa Itä-Suomen 66 kunnassa. 35 kunnassa oli vain yksi tila, joka sijaitsee pääsääntöisesti kuntakeskuksessa. Lukumääräisesti eniten tiloja oli Mikkelissä (11), Kontiolahdella (9) ja Kuopiossa (8). Mikkelin luvussa ovat mukana myös entisen Mikkelin maalaiskunnan ja Anttolan tilat, jotka ovat säilyneet kuntauudistuksen jälkeenkin.

KUVIO 21. Nuorisotilojen saavutettavuus Itä-Suomen läänissä vuonna 2002

Nuorisotilojen saavutettavuutta tarkasteltaessa on käytetty kolmen kilometrin puskurivyöhykettä. Tämän vyöhykkeen sisälle mahtuu yli 67 % Itä-Suomen 13 - 18-vuotiaista nuorista. Tämän ikäisiä nuoria on Itä-Suomessa yli 31 000. Parhaiten nuorisotilat ovat saavutettavissa pinta-alaltaan suhteellisen pienissä kaupunkikunnissa kuten Joensuussa, Pieksämäellä ja Varkaudessa. Myös Kuopio, Mikkeli ja Savonlinna pystyvät tarjoamaan pääosalle nuoristaan kattavan nuorisotilaverkoston.

Alle 40 % tarkasteltavasta ikäluokasta on puskurivyöhykkeen sisällä 15 kunnassa. Nämä ovat maalaiskuntia, joissa kuntakeskuksessa on kunnan ainoa nuorisotila. Sivukylille ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi laajentaa nuorisotilapalveluja, koska nuorten ikäluokat ovat siellä suhteellisen pienet.

Nuorisotilojen kuntoa vastaajat pitivät erinomaisena tai hyvänä 40 kunnassa. 16 kunnan vastaajat ilmoittivat, että tilojen kunto oli enintään tyydyttävä. Maakunnittain tarkasteltuna Pohjois-Karjalassa oltiin kaikkein tyydyttävimpiä tilojen kuntoon.

TAULUKKO 15. Nuorisotilojen kunto Itä-Suomen läänissä vuonna 2002

	Etelä-Savo	Pohjois-Karjala	Pohjois-Savo	Yhteensä
Erinomainen	-	1	3	4
Hyvä	11	13	12	36
Tyydyttävä	5	2	6	13
Heikko	-	1	2	3

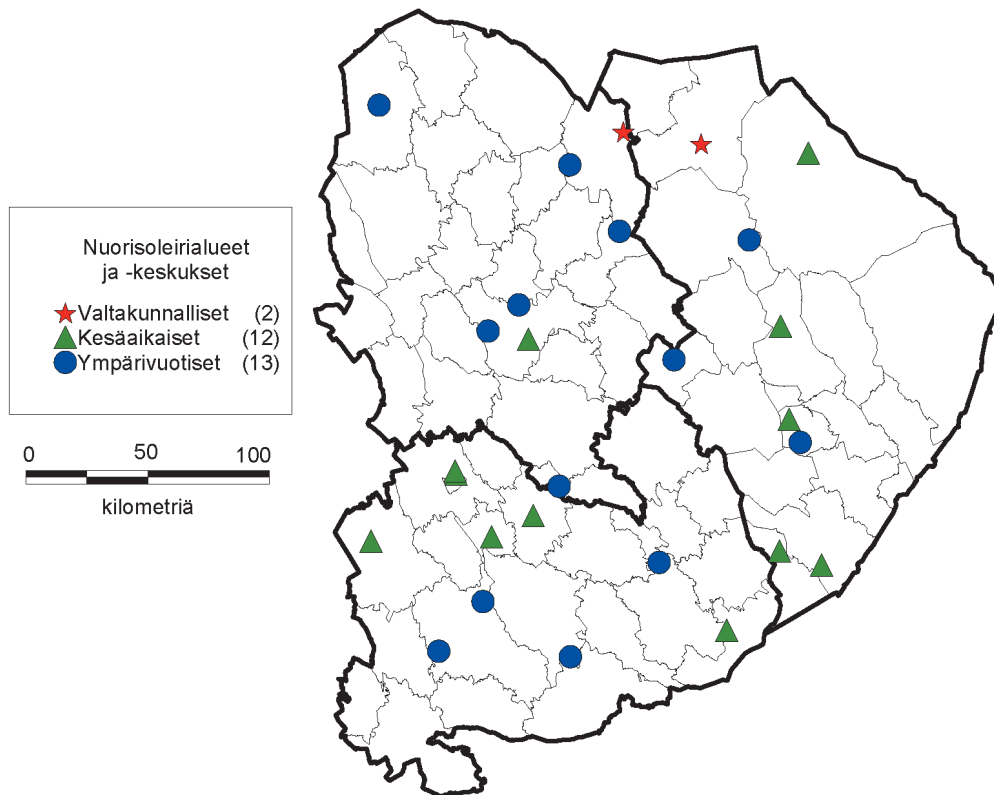
Kun tiloja tarkastelee jaottelulla nuorisotalo vs. nuorisotila - jolloin talo kuvaa kokonaisuutta, kun taas tila osaa jostakin kokonaisuudesta - niin nuorisotilojen osuus on suurin Etelä-Savossa. Nuorisotalo näyttää olevan yleisin tilatyyppi Pohjois-Savossa. Bändeille varattuja erillisiä tiloja on jokaisessa maakunnassa suhteellisen vähän, mutta isoimmissa nuorisotaloissa ja -keskuksissa on usein myös bänditiloja. Nuorisokahvilatyyppiset tilat ovat jakaantuneet melko tasaisesti läänin eri osiin.

TAULUKKO 16. Nuorisotilatyyppien mukainen jaottelu

	Etelä-Savo	Pohjois-Karjala	Pohjois-Savo
Nuorisotalo	13	14	29
Nuorisotila	19	18	15
Nuorisokeskus	1	2	1
Bänditila	4	5	2
Nuorisokahvila	3	3	3
Moottorihalli	0	2	1
Kerhuhuone	1	1	3
Muu	1	1	0
Yhteensä	42	46	54

3.4.3 Kuntien nuorisoleirialueet ja -keskukset

Itä-Suomessa on 23 kunnan ylläpitämänä 27 nuorisoleirialuetta ja -keskusta. Näistä kymmenen sijaitsee Etelä-Savossa, yhdeksän Pohjois-Karjalassa ja kahdeksan Pohjois-Savossa. Ympärivuotisesti näistä on toiminnassa 13 keskusta. Opetusministeriön tukemia valtakunnallisia nuorisokeskuksia Itä-Suomessa on kaksi: Nurmeksien Hyvärilä ja Rautavaaran Metsäkartano.

KUVIO 22. Kuntien nuorisoleirialueet ja -keskukset Itä-Suomen läänissä vuonna 2002

Kunnat järjestivät aikaisemmin varsin laajasti lasten ja nuorten kesäleiritoimintaa. Nyt tämä palvelu on kuntien toteuttamana selkeästi vähentynyt. Kunnat ovat luopuneet omista leirikeskuksistaan niiden ylläpidon kalteuden vuoksi. Kunnat joko tukevat nuorisoyhdistysten järjestämää lasten ja nuorten kesäleiritoimintaa tai ostavat leiripalveluita lähiseudun nuorisokeskuksilta. Kehitys näyttääkin siltä, että pääsääntöisesti ainoastaan kaupunkikunnat ylläpitävät jatkossa omia leirikeskuksia. Itä-Suomen 12 kaupunkikunnassa oli vuonna 2002 nuorisoleirialue tai -keskus.

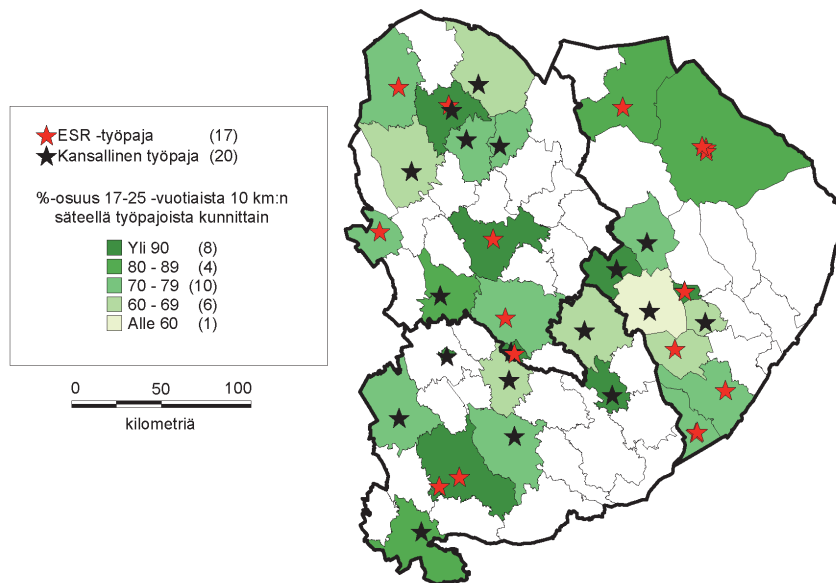
3.4.4 Nuorten työpajat

Vuonna 2002 oli Itä-Suomen läänin kunnista 29:ssä nuorten työpaja. Työpajajaksikköjä oli yhteensä 37, joista 17 Euroopan sosiaalirahaston (ESR) osittain rahoittamaa ja 20 kansallisilla varoilla toimivaa hanketta. Näistä Pohjois-Karjalassa oli 14, Pohjois-Savossa samoin 14 ja Etelä-Savossa 9 pajaa.

Itä-Suomen läänissä oli työministeriön 29.11.2002 julkaiseman työllisyys selvityksen mukaan 4149 alle 25-vuotiasta työtöntä, jotka jakautuivat maakunnittain seuraavasti: Pohjois-Savossa 1814 nuorta, Pohjois-Karjalassa 1238 nuorta ja Etelä-Savossa 1097 nuorta.

Työpajojen saavutettavuutta tarkasteltaessa on käytetty 10 kilometrin puskurivyöhykettä. Tämän vyöhykkeen sisälle mahtui 22 työpajakunnassa yli 70 % 17 - 25-vuotiaiden ikäluokasta (kuvio 23). Alle 60 %:n jäätiin vain Liperissä. Työpajat ovatkin hyvin nuorten saavutettavissa niissä kunnissa, joissa paja on.

Itä-Suomen kuntien nuorten työpajaverkosto on kattava Ilomantsin seutukuntaa, Koillis-Savoja sekä Etelä-Savosta Puumalan ja Sulkavan kuntia lukuun ottamatta

KUVIO 23. Itä-Suomen läänin nuorten työpajojen saavutettavuus

Alle 25-vuotiaista työttömistä nuorista vuoden 2002 aikana oli työpajatoiminnan piirissä 1 530 eli 36 %. Määrä on viime vuosina vakiintunut noin 1 500 nuoreen.

Itä-Suomen kuntien työpajoissa on yhteensä 85 vähintään vuoden työsuhteessa olevaa ohjaajaa. Lisäksi työvoimahallinnon varoilla on palkattu 70 ohjaajaa eri pituisiin työsuhteisiin. Ongelma onkin työsuhteiden määrääikaisuus, sillä kansallisissa pajahankkeissa vain viidessä on toistaiseksi työsuhteessa oleva vetäjä. ESR-hankkeiden ohjaajat on palkattu vuodeksi kerrallaan. Jokaiseen työpajaan tarvittaisiin ainakin yksi vakinaisesti palkattu ohjaaja tai pajan vetäjä, jotta toiminnan sisällöllinen ja laadullinen kehittäminen sekä nuorten sosiaalisen vahvistamisen tavoite mahdollistuisi.

Euroopan sosiaalirahaston osittain tukemat nuorten työpajat ovat määrääkisiä innovatiivisia kokeiluhankkeita. Niillä etsitään uusia toimintamalleja nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen. ESR-hankkeiden jatkuminen rahoituskauden jälkeen on epävarmaa, koska ESR:n tuen loppuessa pajarahaus kaatuu täysin kuntien vastuulle. Näiden pajahankkeiden juurruttaminen kuntien peruspalvelurakenteeseen onkin Tavoite I-ohjelmakauden loppuajankana tärkeää.

Itä-Suomen läänissä olevista työttömistä nuorista 56 % on niissä kunnissa, joissa on kansallinen työpajahanke. Tämä kertoo sen, että kansalliset hankkeet sijoittuvat kuntakenttään hyvin ja sinne, missä palvelulla on kysyntääkin. Nämä hankkeet eivät kuitenkaan yksinomaan riitä, jos ESR-osarahoitteisille pajoille ei saada turvattua jatkoa muodossa tai toisessa.

3.4.5 Johtopäätökset ja kehittämissuhteet

Johtopäätökset

- Nuorisotilaja on Itä-Suomessa määrällisesti riittävästi ja ne ovat nuorten saavutettavissa.
- Nuorisotilat luovat edellytyksiä nuorten tavoittamiselle ja ovat strategisesti tärkeitä toimialan perustetävän kannalta.
- Kunnat ovat luopumassa omien nuorisoleirialueiden ja -keskusten ylläpidosta.
- Nuorten työpajojen ja työttömien nuorten kohtaanto on Itä-Suomessa hyvä.

Kehittämissuhteet

- Nuorisotilat on selkeästi määriteltävä kuntien nuorisotyön peruspalveluiksi.
- Nuorisotilojen peruskorjauksiin on turvattava riittävät julkiset rahoitusmahdollisuudet.
- Nuorisotilojen ohjaajaresurssit on turvattava.
- Lasten ja nuorten leiritoiminnan osalta on hyödynnettävä entistä enemmän kuntien/seutukuntien yhteistyötä.
- ESR-osarahoitteiset pajahankkeet on vakiinnutettava kuntien/seutukuntien nuorisotyön palvelurakenteeseen.
- Työpajaohjaajien toimet on vakinaistettava.
- Työpajaohjaajien työnohjausta ja koulutusta on kehitettävä.